

Beş kıta ve beş sanatçı örneği üzerinden 20. yüzyılda seramikte malzeme ve teknik yoluyla ifade arayışının analizi

The analysis of the search for expression through materials and techniques in ceramics in the 20th Century on the examples of five artists in five continents

Hasan Başkırkan¹ Meziyet Ayşe Balyemez²

¹ Doç., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, Türkiye, e-mail: hasan.baskirkan@msgsu.edu.tr

² Doç., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, Türkiye, e-mail: ayse.balyemez@msgsu.edu.tr

Öz

Seramik malzeme, şekillendirilmesinden pişirimine değin her aşamasında çeşitli tekniklerle üretilmektedir. Bu teknik zenginlik, seramiğin istisnasız her coğrafyada kültürün bir parçası olmasından ve binlerce yıllık geçmişinden kaynaklanmaktadır. Teknik zenginliğin bir diğer sebebi de seramiğin zanaat kökleridir. Seramik malzeme, güçlü bir zanaat geçmişine sahiptir. Malzemenin dili olan tekniğin, 20. yüzyılda sanat üretimindeki yerinin sorgulanacağı bu araştırmada, farklı coğrafyaları ve malzeme geleneklerini temsilen beş kıta ve bu kıtalarda teknik anlamda farklı kültürel etkileşimlerle üretim yapan ve küresel değere ulaşmış beş sanatçı örneklem olarak seçilmiştir. Bu sanatçılar ve kullandıkları teknikler Asya kıtasından İtō Sekisui V ve renkli çamur tekniği, Avrupa kıtasından Duncan Ross ve Terra Sigillata astar tekniği, Amerika kıtasından Judith Motzkin ve sagar pişirim tekniği, Avustralya kıtasından Greg Daly ve lüster pişirim tekniği, Afrika kıtasından Ian Garrett ve perdahlama tekniğidir. Örneklerin malzeme, teknik ve ifade bütünlüğünün değerlendirilmesi sonucunda 20. yüzyıl sanat seramiği anlayışını ortaya koyacak bulgular ve 21. yüzyıla geçişle sanat üretimine katkısı sonuç bölümünde tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Seramik, Sanat, Sanatçı, Malzeme Geleneği, Teknik.

Citation/Atf: BAŞKIRKAN, H. & BALYEMEZ, M. A. (2023). Beş kıta ve beş sanatçı örneği üzerinden 20. yüzyılda seramikte malzeme ve teknik yoluyla ifade arayışının analizi. *Journal of Arts*. 6(3): 171-180, DOI: 10.31566/arts.2061

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Hasan Başkırkan
E-mail: hasan.baskirkan@msgsu.edu.tr

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

Ceramic material is produced with various techniques at every stage from shaping to firing. This technical richness stems from the fact that ceramics is a part of culture in every geography without exception and its thousands of years of history. Another reason for the technical richness is the craft roots of ceramics. Ceramic material has a strong craft history. In this research, in which the place of technique, which is the language of material, in art production in the 20th century will be questioned, five continents representing different geographies and material traditions and five artists who have reached global value and who produce in these continents with technically different cultural interactions have been selected as a sample. These artists and the techniques they use are Itō Sekisui V and colored clay technique from the Asian continent, Duncan Ross and Terra Sigillata slip technique from the European continent, Judith Motzkin and sagar firing technique from the American continent, Greg Daly and luster firing technique from the Australian continent, Ian Garrett and polishing technique from the African continent. As a result of the evaluation of the material, technique and expression integrity of the samples, the findings that will reveal the understanding of 20th century art ceramic and its contribution to art production with the transition to the 21st century will be discussed in the conclusion section.

Keywords: Ceramic, Art, Artist, Material Tradition, Technique.

1. GİRİŞ

Binlerce yıldır farklı coğrafyalarda ortaya çıkan şekillendirme yöntemleri, dekor yöntemleri, sır ve pişirim gibi teknolojiler seramiğin ilerleyişini önemli ölçüde etkilemiş ve yerel olarak farklı değerlere kavuşmasına destek vermiştir. Fakat bu teknikler yerel kalmamış, ticaret yolları, seyahatler, savaşlarda esir düşen ustalar aracılığıyla, günümüzde ise uluslararası sanatçı etkinlikleri, akademik değişim programları, araştırma projeleri, müzeler, hatta sosyal medya yoluyla evrensel bir hale dönüşmüştür.

20. yüzyıl seramiklerinde, malzemenin tüm teknik unsurlarını, sonucu rastlantıya bırakmayacak oranda ustalıkla kullanan pek çok sanatçı üretimi görülmektedir. Bu sanatçılar Bernard Leach ve Shoji Hamada'nın öncü olduğu stüdyo çömlükçiliği etkisinde, belirli teknikler ve formlar üzerinde ustalaşarak üretim yapmışlardır. Çalışmanın ilerleyen kısmında, 20. yüzyılda karşımıza çıkan bu sanat seramiği üretim yaklaşımının örnekler üzerinden incelemesi yapılacaktır. Seramik alanında farklı coğrafyaları, farklı kültürleri ve kullandıkları teknikler ile özelleşen sanatçılar seçilmiştir.

Buna göre beş farklı kıtadan beş farklı teknikle çalışan beş sanatçı örneklem olarak seçilmiştir (Tablo 1).

2. 20. YÜZYILDA SANATÇI VE TEKNİĞİ

20. yüzyılda seramik sanatçılarının belirli bir stilde, belirli malzemeler ve tekniklerle çalıştıkları gözlemlenmektedir. Teknik ustalık önemli bir konumdadır.

2.1 Asya Kıtası ve Itō Sekisui V'in Renkli Çamur Tekniği

Seramik alanında pek çok ilk, Asya kıtasındaki kültürler tarafından gerçekleştirilmiştir. Pek çok tekniğe ve günümüze etki eden felsefeye ve estetik yaklaşıma Asya kıtası ev sahipliği yapmıştır. Renkli seramik çamurlarının da en nitelikli, teknik ve estetik açıdan en yetkin örnekleri Asya kıtasının bir ada ülkesi olan Japonya'da karşımıza çıkmaktadır.

Renkli seramik çamurları ile oluşturulan şekillendirme ve dekor yöntemleri farklı dillerde agateware, marbling, layering, laminated, nerikomi, neriage, sprigging, millefiore, feathering, marquetry gibi farklı adlarla tanımlanmaktadır. Teknik olarak incelendiğinde, hepsinin farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Agateware, marbling, wedging, layering, laminated, nerikomi, neriage olarak tanımlanan bu teknikler, farklı renkteki seramik çamurlarının birbirlerine karıştırılarak kullanılması sonucu mermer etkisinde bir yüzey

oluşturduğundan, Türkçede mermer tekniği olarak adlandırılır.

Japon çömlekçiler şekillendirmenin plaka ve kalıp içine yerleştirme yöntemiyle uygulanmasına, kelime anlamı yoğurma olan “nerikomi”, çömlekçi tornası ile yapılmasına ise kelime anlamı özenli olan “neriage” adını vermektedir (Arca-soy ve Başkırkan, 2020: 230).

Asya kıtasından seramik malzeme ile çalışan Itō Sekisui V, 1941 Japonya doğumludur. Sekisui ailesinin uzun bir seramik geçmişi ve geleneği vardır; Itō Sekisui V, ailenin bu mesleği devam ettiren 14. Kuşak temsilcisidir (Şekil 1). Adının ilk karakteri (“yo” 窯) Japonca “fırın” kelimesi olan doğum adı Yoichi Itō’ya verilmiştir. Henüz Yoichi 19 yaşındayken babası Itō Sekisui IV’ün

Tablo 1. Örneklem tablosu.

KITA	SANATÇI	TEKNİK	GÖRSEL
ASYA	ITÖ SEKISUI V	RENKLİ ÇAMUR TEKNIĞI	
AVRUPA	DUNCAN ROSS	TERRA SİĞİLLATA ASTAR TEKNIĞI	
AMERİKA	JUDITH MOTZKIN	SAGAR PIŞİRİM TEKNIĞI	
AVUSTRALYA	GREG DALY	LÜSTER PIŞİRİM TEKNIĞI	
AFRİKA	IAN GARRETT	PERDAHLAMA TEKNIĞI	

Kaynak: Balyemez, 2023.

Şekil 1. Itō Sekisui V atölyesinde, Japonya.

Kaynak: <https://www.nippon.com/en/guide-to-japan/b08505/?pnum=2> (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

ölümünden sonra Kyoto Üniversitesi'nde seramik eğitimi almıştır. 1966'da mezun olduktan sonra, aile işine devam etmek için memleketi Sado'ya dönmüştür. 1980'lerde Sekisui V, ailesinin geleneksel mummyōi-yaki (mummyoi olarak bilinen kırmızımsı çamurdan yapılmış ince Japon çanak çömlek ürünleri) eserlerinin yanı sıra neriage eserleri üretmeye başlamış ve 2003 yılında bu alanlardaki çalışmaları için "Yaşayan Ulusal Hazine" ödülüne layık görülmüştür (URL-1, 2018).

Itō Sekisui V, renkli seramik çamurunu büyük bir ustalıkla kullanmaktadır. Eserlerinde yüksek demir oksit içeriği olan mummyōi-yaki kırmızı çamurunu kullanmakta, yüksek sıcaklıklarda pişirerek sınırları zorlamaktadır. Çamurun yüksek oranda pekişmesi ve vurulduğunda net metalik bir çınlama sesi sağlamanın ana sebebi, yüksek derecede pişiridir.

İlk renkli seramik çamur çalışmalarını 1985 yılında yaparak Japonya Sanat Seramikleri Sergisi'nde Büyük Ödül'ü ve Prens Chichibu Kupası'nı kazanmıştır. Bir desen oluşturmak için neriage olarak bilinen teknikle renkli seramik çamurlarını bir araya getirmektedir. Renkli seramik çamurları ile ilk dönem eserleri, çizgilerle dayalı yalın formlar üzerine olmuştur. Fakat günümüzde de formlarının yüzeylerinin yalın olmasını tercih etmektedir. Genelde plaka ile şekillendirme tekniği ile çalışan sanatçı, Japon kimliğini çalışmalarına yansıtarak doğa görüntülerini, çiçek desenlerini tercih etmektedir. Üretimleri arasında çiçekler, balıklar ve kuşlar gibi farklı unsurları görmek mümkündür. Bu bahsi geçen desenleri, çamurun rulo suşi gibi görünmesi için katmanlar haline getirmekte, bu katmanları keserek ve enine kesitleri yan yana sıralayarak oluşturmaktadır. (Şekil 2). Sanatçı, endüstrileşme konusunda çok yol katetse de yerel ve kültürel değerler konusunda çok tutucu olan Japon kültüründe, stüdyo çömlekçiliğine ilham veren bir kültürde üretim yaparak, köklerinden taşınmış olduğu seramik teknolojisi bilgisini kullanmaktadır.

Şekil 2. Itō Sekisui V, Renkli Çamurlu Form, Yükseklik: 40 x Genişlik: 18 x Derinlik: 18 cm, Japonya.

Kaynak: https://galleryjapan.com/locale/en_US/work/95095/ (Erişim Tarihi: 10.04.2021).

Itō Sekisui V kendini ve sanatını şu şekilde ifade etmektedir:

"Biraz gösteriş yapıyormuşum gibi gelebilir", "ama biz yaratıcılar kendi duyularımıza güvenir ve istediğimiz parçalar üzerinde çalışırız. İnsanlar sonunda bunu kabul ederse daha iyi olur. Temel düşüncem kendimi yaratmaktır. Ben sadece bir şey yapmıyorum; Kendi çalışmamı yaratıyorum. Ailem nesiller boyunca mummyōi-yaki kırmızı çamuru ile çalıştı, ancak bu tür içinde özgünlüğümü kullanmak benim için önemli" (URL-2, 2021).

2.2 Avrupa Kıtası ve Duncan Ross'un Terra Sigillata Astar Tekniği

Avrupa kıtası da Asya kıtası gibi seramik teknik ve teknolojisinin gelişiminde büyük bir rol oynamıştır. Terra Sigillata gibi bu coğrafyaya özgü bazı teknikler bu kıta üzerindeki kültürlerde ortaya çıkmış, buradan da tüm dünyaya yayılmıştır.

Antik Yunanlılar seramik alanında elde ettikleri bilgileri ve geliştirdikleri teknikleri tüm Batı Akdeniz bölgesine yaymışlardır. Roma İmparatorluğu, Antik Yunan ile hükümlanlığını ayırdıktan sonra, onlardan edindikleri teknikleri Almanya'ya kadar götürmüşlerdir. Böylece Antik Yunan dünyasının esasında çok ince tanecikli astarlardan başka bir şey olmayan, ancak özel bir pişirim tekniği ile özelleşen kırmızı-siyah bozalarının tekniği Roma dünyasından günümüze

'Terra Sigillata' adı ile anılan, aynı astarın farklı bir pişirim yönteminin uygulandığı yine özel bir tekniğine dönüşmüştür. 'Mühürlü Toprak' anlamına gelen Terra Sigillata tekniğini kullanan Romalılar, çok ince astarla kaplı parlak yüzeyli seramikler üretmişlerdir (Arcasoy ve Başkırkan, 2020: 21).

Terra Sigillata astarı seramik tarih sahnesinde çok önemli bir rol oynamış ve bir döneme damgasını vurmuştur. Günümüzde de bu astarlama teknik bilgi ve teknolojisini dekor unsuru ile birleştirerek üretim yapan sanatçılar vardır. Bir Yunan-Roma tekniği olarak ortaya çıkmasına rağmen İngiltere'de sanat hayatına devam eden Duncan Ross bu teknikle eserler ortaya koyan Avrupalı bir sanatçıdır.

1939 İngiltere doğumlu olan Duncan Ross, Leach geleneğinde eğitim almış, öğrenciliğinde Yunan vazo boyama teknikleri üzerine araştırmalar yapmış ve Terra Sigillata astarının günümüzde kullanımı konusunda öncü olmuştur (Şekil 3). Terra Sigillata astarıyla biçim ve desen kombinasyonu zengin bir yüzey geliştirmek için çalışmaya başlamış, derinlik hissi elde etmek için çok çaba sarf etmiş ve ardından redüksiyon pişirimi ile kendi üslubunu geliştirmiştir.

Şekil 3. Duncan Ross atölyesinde, İngiltere.

Kaynak: <https://www.duncanrossceramics.co.uk/biography>
(Erişim Tarihi: 27.02.2022).

Duncan Ross, Antik Yunan menşeli Terra Sigillata astarı ve dumanlı pişirim tekniklerini tarihsel örneklerinden farklı bir görüntü ve desen kulla-

nımıyla birleştirerek seramikler yaratmaktadır. Eserleri, ince Terra Sigillata astarı ile astarlanmış ve perdahlanmıştır. Renkler redüksiyonla elde edilir ve dekorasyon tekstil ve geometrik motifler dâhil olmak üzere birçok kaynaktan esinlenilerek geliştirilmiştir.

1960'larda Farnham Sanat Okulunda Gwyn Hansen Pigot'tan form üzerine eğitim alan Ross, özellikle seramik formun iç ve dış görünüşü arasındaki ilişki üzerinde durmuştur. Klasik dönem Yunan seramiklerinden, kırmızı-siyah vazoların pişirim ve dekorlama yöntemleri üzerine yaptığı tez araştırmaları, 20 yıl sonra eserlerine ilham kaynağı olmuştur.

Ross'un çalışmaları, tüm üretim ve pişirim aşamalarında dikkat gerektirmektedir. Kullandığı çamur, tornada çekilebilecek özellikte olan ve pişme sonrası farklı renk etkileri alabilen değişik içerikteki düşük dereceli killerden oluşmaktadır. Torna, onun için sürekliliği olan yüzeyler ve dar ayaklı formlar hazırlamasına fırsat tanıyan önemli bir şekillendirme yöntemidir. Formlarının içini ve dışını perdahlama yöntemiyle parlatmaktadır. Kendi hazırladığı Terra Sigillata astarını parçalarının üzerine uygularken fırça, pistole ya da sünger yardımıyla ince bir astar tabakası sürerek yüzeyi hazırlamaktadır.

İnce atılan astar katmanları arasında, ekleme ya da çıkartma şeklinde kullanılan bantlar, kâğıtlar, bazen de kumaşla maskeleyerek dekorlamayı gerçekleştirmektedir. Astarın inceliği her aşamada, ama özellikle güderi ya da polietilen kullanılan perdahlama işlemi sırasında büyük dikkat gerektirmektedir. Yavaş bir kurutmanın ardından 1000°C sıcaklıkta bisküvi pişirimi uygulamaktadır (Başkırkan, 2010: 87-89).

Gazlı fırında, sağır kutusunun içerisine odun talaşı ya da odun parçaları koyarak 700°C sıcaklıkta, dumanlı pişirimle çalışmasını tamamlamaktadır. Isı yükseldikçe odun talaşı karbon atmosferinde yanarak Terra Sigillata bünyeye nüfuz etmektedir. En son olarak ise, yüzeyde kalan külleri temizleyerek, ince bir tabaka halinde cilalamaktadır. Ross'un tekniğinin en can alıcı noktası uygulanan astarın kalınlık farklılıklarıdır. İnce uygulanan bölgelerde daha kuvvetli bir siyahlaşma ile renk ve ton zenginliği sağlanmaktadır.

Astarın fırın içerisindeki karbon atmosferi ve dumanlı ortama verdiği tepki sonrasında bazen koyu turuncular ve kahverengiler, bazen açık sarı, gri ve altın gibi zengin bir renk skalası görülmektedir. Siyah tonları ise griden uçuk maviye geçişler göstermektedir.

Emanuel Cooper, Ross'un seramikleri için şunları söylemektedir;

“Sıradan çalışma ve pişirme tekniklerinin dışında, sır kullanılmayan zengin, ilgi çekici yüzey etkili, ilkelğin sınırlarında bir bilgelikle hayranlık yaratıyor. Çünkü teknik beceri ve yaratıcı görüşün tatmin edici etkileyici karışımıyla zirveye yerleşmiş çömlükler...” (Perryman Jane, 1995: 70).

Ross'un indirgeme ile siyahlaştırılmış kırmızı pişme rengine sahip seramiklerinde, yalın formlar ve çizgisel desenleri bir titreşim yaratarak gözleri eser etrafında gezmeye yöneltmektedir. Ross'un seramikleri, pişirme teknikleri ve dekorların geleneksel bir seramik formda buluştuğu, dengeli ve uyumlu eserler olarak dikkat çekmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Duncan Ross, Benekli Derin Kâse 'Güneş, Ay ve Yıldızlar', Terra Sigillata, Yükseklik: 22 x Çap: 19,5 cm, İngiltere.

Kaynak: <https://www.duncanrossceramics.co.uk/gallery/new-work/> (Erişim Tarihi: 10.04.2021).

2.3 Amerika Kıtası ve Judith Motzkin'in Sagar Pişirme Tekniği

Kolomb öncesi Amerika tarihini göçler ve Kızılderililerin kurduğu, İnka, Maya, Aztek, Olmek, Toltek gibi medeniyetler oluşturmaktadır. Bu coğrafyaya ait seramik kültürü de bu medeni-

yetlerde kendini göstermektedir. Fakat Amerika kıtasının, Asya ve Avrupa kıtaları kadar seramik alanına teknik ve teknoloji açısından çok çeşitli katkılar sağladığını söylemek pek mümkün değildir. Bu coğrafyada özellikle güncel olarak teknik gelişmeler göçlerle ve seyahatlerle, kültürel etkileşimlerle ortaya çıkmıştır. Amerika'da seramikçilerin genellikle alternatif pişirme teknikleri üzerine eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunda şüphesiz ki Amerika coğrafyasının geniş topraklara sahip olmasının ve seramikçilerin dumanlı pişirimi gerçekleştirebilecek açık alanlara erişiminin kolaylığı etkilidir.

Amerikalı seramikçiler, geleneksel bir Japon pişirme tekniği olan Raku'yu kendi coğrafyalarına taşımış ve bu tekniğe yenilikler kazandırarak “Batı Raku'su” ya da “Amerikan Raku'su” tekniğini geliştirmişlerdir. Öyle ki, bu tekniğin diğer coğrafyalarda bilinmesini de sağlamışlardır.

Sagar pişirme tekniği üzerine yoğunlaşarak kendini geliştiren Judith Motzkin, 1954 ABD Massachusetts doğumludur. Motzkin için şekillendirilmiş bir çamurun kimliği, karmaşık koşulların bir bileşimidir (Şekil 5). Tüm bu sanatsal etmenlerin tek yapabileceği, şanslı rastlantıların meydana gelişini teşvik etmektir. Motzkin'in, şekillendirilmiş ancak henüz fırınlanmamış bir çalışmasının benzerlerinden ayırt edilebilir bir özelliği yoktur, birbirlerine biçim olarak çok benzemektedirler. Ancak eserleri özgün kişiliğini pişirme sırasında elde etmektedir.

Şekil 5. Judith Motzkin atölyesinde, Amerika.

Kaynak: https://archive.boston.com/ae/theater_arts/articles/2011/05/23/art_imitates_agriculture_in_csa_system/ (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

Motzkin, tornada beyaz çamurla oluşturduğu formlarını içi doluymuş gibi görünen ve sürükleniyor izlenimi veren bir şekle sokmayı tercih etmektedir. Zaman zaman yer çekimine karşı koyan büyük formlar üretmektedir ve tek bir form üzerinde birkaç gün çalışmaktadır. Şekillendirmeyi tamamladıktan sonra, formun yüzeyini Terra Sigillata astarı ile astarlayarak perdahlamaktadır.

Motzkin, çalışmalarını: “alevle resim yapıyorum, ateşe propan gazı besliyorum ve alevler kendi sınırlarını oluşturuyor” diye ifade etmektedir (Başkıran, 2010: 94-97).

Eserlerinde doğallık ve fonksiyonellik göze çarpmaktadır. Motzkin, sagar pişirim tekniğiyle kendi teknik yorumunu ve tarzını bulmuştur. Bisküvisi yapılmış çalışmalarını sagar kutuları içerisine, bakır sülfat, kobalt ya da tuz çözeltisi içinde bekletilmiş odun talaşı, bataklık sazı, kuru saman ile sarmalayıp destekleyerek yerleştirmektedir. Bazense daha farklı etkiler yakalayabilmek ve siyah çizgiler elde edebilmek için formları boydan boya bakır tellerle sararak odun talaşının üzerine yatırmaktadır.

Kullandığı yöntemlerle, kendi deyimiyle alevle resim yapmak mümkün olabilmektedir. Alevle resim yapma yöntemi sayesinde sonsuz kombinasyonda renk ve yüzey deseni ortaya koyabilmektedir. Her seramik parçanın fırından çıkışında tonlar ve desenler geniş bir yelpazede yer alabilmektedir. Aynı şekilde uygulanmış iki farklı eserde, sagar kutusu açıldığında iki ayrı sonuç elde edilebilmektedir (Ruescher, Scott, 2001: 48).

Motzkin'in pişirim yöntemi, yaratıcı rastlantıların, öğrenmenin ve karşılık verişin bir sonucudur. Keşif ve sonuna kadar zorlama sonucunda karşılaştığı rastlantılarla bir dizi renk ve yüzey deseni elde etmiştir. Duman ve alev banyosundaki durum, Motzkin'e esin kaynağı olan, ateş, seramiklerini boyayan saman ve odun talaşının birlikteliğidir (Şekil 6). Uzun yıllar içinde pek çok uygulama ile elde ettiği teknik bilgi sayesinde geleneksel çanak formunu pişirim tekniği ile dekorlayarak ustalıklı estetik bir değer oluşturmuştur.

Şekil 6. Judith Motzkin, Tornada Şekillendirilmiş, Terra Sigillata Astarlı, Gazlı Fırında Sagar Pişirimi Uygulanmış Yumurta Kabuğu İnceliğinde Form.

Kaynak: <http://www.motzkin.com/ceramics.htm> (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

2.4 Avustralya Kıtası ve Greg Daly'nin Lüster Pişirim Tekniği

Avrupalılar tarafından ilk keşfi 1606 yılında yapıldığında Avustralya kıtasında, Avustralya yerlileri Aborjinlerin ürettikleri, komşu coğrafya Asya ile karşılaştırıldığında teknik olarak gelişmemiş nitelikte seramikler bulunmaktadır. Ancak göç dalgası ile bu durum hızlıca değişmiş ve diğer kültürlerin malzeme gelenekleri bu coğrafyaya taşınmaya başlamıştır. Örneğin Avrupa sanat seramiğinin ve tekniğinin gelişimi üzerinde etkili olan İslâm seramikleri, bazı teknikleri ile Avustralya kıtasında, seramik sanatçıları tarafından temsil edilir olmuştur. Bu sanatçılardan biri Greg Daly'dir (Şekil 7).

Şekil 7. Greg Daly atölyesinde, Avustralya.

Kaynak: <https://sabbiagallery.com/artists/greg-daly/> (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

1954 doğumlu Greg Daly, İslâm seramiklerinin teknik ve estetik olarak en nitelikli örneklerinden biri olan, zengin efektlere sahip lüsterli seramikleri kendi üretim repertuarına dâhil etmiş ve lüster pişirim tekniğinde uluslararası bir üne kavuşmuş ve ustalaşmıştır. Çalışmaları, Avustralya Ulusal Galerisi ve Londra'daki Victoria & Albert Müzesi dâhil olmak üzere 85'in üzerinde ulusal ve uluslararası sanat galerisi ve müze koleksiyonunda yer almaktadır. Sanatsal başarısının yanında seramik literatürüne önemli katkılar yapmış, alanında çok başarılı kitaplara imza atmıştır.

Greg Daly'nin seramiklerine ilham kaynağı olan lüster tekniği, ilk kez 7 ve 8. yüzyıllarda Mısır'da cam üzerine uygulanmış, 9. yüzyılda Abbasi döneminde Basra ve Bağdat'taki çömlekçi ustaları tarafından kullanılarak camdan seramiğe de geçmiştir. 12. yüzyıl İslâm seramiklerinde Rey, Kaşan ve Rakka'da üretilen çinilerde lüster ve minâî teknikleri kullanılmıştır. 13. yüzyılda İspanya'ya, 15. yüzyılın sonlarında İtalya'ya ulaşan lüster tekniği ile, Deruta ve Gubbio'da yakut kırmızısı, altın sarısı, parlak gümüş renklerinde lüsterli seramikler üretilmiştir (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 2. Cilt: 3/1657).

Daly'nin lüster tekniği konusunda uluslararası bir başarıya ulaşmasını sağlayan şey, izleyicilerini sürekli olarak şaşırtma ve yeniden canlandırma yeteneğine sahip olmasıdır. Greg bir sanatçı, bir öğretmen ve uluslararası Avustralya çağdaş seramiklerinin bir temsilcisi olarak, çok yönlülükle üretmiş olduğu seramikleriyle Avustralya'nın en etkili seramik sanatçılarından biri olmaya devam etmektedir. Lüster tekniğini yorumlayışındaki ustalıklı, yalın yüzeylere sahip vazo, çanak gibi geleneksel seramik formlarını resimsel bir anlatım dili kullanarak izleyici ile buluşturmaktadır (Şekil 8). Metalik parlıtlı resimsel yüzeyleri tıpkı tarihsel İran seramiklerindeki lüsterler gibi renkli ve etkileyicidir. Seramik teknolojisi alanındaki bilgisi ve bir sanatçı olarak seramik yüzeylerinde uyguladığı dekorlardaki ustalıklı, onun başarısındaki altın anahtar olarak karşımıza çıkmaktadır (Daly, Greg, 2012: 23).

Şekil 8. Greg Daly, "Dolunay Sisi", Yükseklik: 33 x Çap: 24 cm, 1080°C Sır Pişirimi, 730°C İndirgeme Yapılmış Lüster Sırlı Vazo, 2017, Avustralya.

Kaynak: http://www.gregdaly.com.au/pots-from-the-archives/lustre_glazes/ (Erişim Tarihi: 28.02.2022).

2.5 Afrika Kıtası ve Ian Garreth'in Perdahlama Tekniği

Afrika kıtasının kültürü ve tarihi her alanda olduğu gibi seramik alanında da oldukça zengindir. Bu coğrafyada seramiğin gelişimi ise, günümüze yaklaştıkça, kıtanın hareketli tarihi nedeniyle teknolojik gelişmeleri diğer kıta ülkelerine göre geriden takip etmek zorunda kalmıştır. Kıta sanatçıları teknoloji yoksunluğu ile ilkel bir üretim anlayışı benimsemek durumunda kalmıştır.

Günümüzde Güney Afrika sanatında, malzeme üretim teknikleri konusunda zayıf kalırsa da tarihsel kökleri dolayısıyla etkileyici oranda özgünlük ve yaratıcılık gözlemlenmektedir. Kıta, aynı zamanda inanılmaz derecede zengin bir Afrika zanaat ve tasarım mirasına sahiptir. Bu kombinasyon, henüz yeni keşfedilmeye ve dünyanın başka yerlerinde anlaşılmaya başlanan benzersiz bir stil yaratmaktadır.

Güney Afrikalı Ian Garrett, 1971 yılında dünyaya gelmiştir. 1998 yılında eğitimini tamamladığından beri Western Cape'de Swellendam'da sanatçı olarak çalışmaktadır (Şekil 9). Çalışmaları, ödüller kazanmış, birçok kamu ve özel koleksiyonda yer almış ve Güney Afrika'da pek çok yerde sergilenmiştir (URL-3, 2022).

Şekil 9. Ian Garrett atölyesinde, Güney Afrika.

Kaynak: <https://artaxis.org/artist/ian-garrett/> (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

Kökenlerinden esinlenerek, çalışmalarını yalnızca en basit araçları ve malzemeleri kullanarak elle, fitil tekniği ile inşa etmektedir. Form yüzeyini dikkatlice kazıyıp düzleştirdikten sonra bir midye kabuğunun kenarı ile çamur yüzeyine ayrı ayrı bastırarak çizgisel geometrik desenler oluşturmakta, daha sonra çizgisiz yüzeyleri akik taşı ile perdahlamaktadır. Oluşturduğu desenlerde çoğu zaman Zulu çömleklerinin karakteristiğinden beslenmektedir. New Mexico'nun Pueblo çömlekçileri gibi sanatçı da çok parlak bir yüzey elde etmek için eserlerini iki kez perdahlamaktadır. Kuruma işlemini tamamlamış olan seramiklerini, iyi kalitede bir siyahlık için inek gübresi kullanarak açık ateşte pişirmektedir. Eğer griler elde etmek istiyorsa çukurda pişirmeyi tercih etmektedir. Tütsülenmiş, gümüşü siyah bir renk vermek için aloe yaprakları, ağaç kabuğu veya inek gübresi ateşinde pişirimleri gerçekleştirmektedir. Sanatçı bu teknikte şekillendirme ve pişirim yapmanın zor ve zaman aldığını bilmesine rağmen her ürüne benzersiz bir bireysellik kattığına inandığı için bu yöntemi kullanmaktadır (URL-4, 2021).

Garrett, geçmişe dair derin kökleri bulunan, ancak üslubu çağdaş olan eserlerinde, doğa ve onun sonsuz döngüleri ile akışkan kalıplarla ifade edilen ritimler üzerine yorumlar yapmaktadır (Şekil 10). Sanatçı tarihi seramiklerden her zaman etkilenmektedir. Bunlar: Etrüskler, Minoslular, yerli

Amerikalılar, eski Çinliler ve çocukluktan itibaren çömlek parçalarını topladığı soyu tükenmiş bir Güney Afrikalı Khoisan grubu olan Strandloper'lardır. Tüm bu kültürlerde ortak olan biçim sadeliği ve yalın tekniklerin benzerliği ona ilham kaynağı olmaktadır. Seramikte yüzey etkilerine, renk zenginliğine, parlaklığa ve dokuya katkıda bulunan teknikleri ve süreçleri keşfetmek ile ilgilenmektedir.

Şekil 10. Ian Garrett, Perdahlı Çukur Pişirimi Yapılmış Terracotta Vazolar, Yükseklik: 32 x Çap: 29 cm, 2017, Güney Afrika.

Kaynak: <https://ebonycurated.com/large-burnished-vessel/> (Erişim Tarihi: 28.02.2022).

3. SONUÇ

Bu çalışmada, 20. yüzyıl dinamikleri içinde farklı coğrafyalarda yetişmiş, yalnızca kendi kültürleri içinde değil, küreselleşmiş seramik malzeme geleneklerini de özümseyerek üretim yapan beş kıtadan, beş sanatçı ve ustalaştıkları beş teknik üzerine örneklem kurulmuştur. 20. yüzyılda seramik ile üretim yapan sanatçılar, belirli bir teknikte ustalaşmak ve kendi özgün dilini bu teknikte ustalıkla ifade etmek yolunu benimsemiştir. 20. yüzyıl sanat seramikleri, sanatçıların malzeme üzerindeki hakimiyetlerinin, teknik becerilerinin ve kişisel bir kimliğe dönüşen özgün formlarının ön planda olduğu bir anlayışa sahiptir.

Bu anlayış, özellikle Uzakdoğu seramik üretim geleneklerinden kök bularak Bernard Leach ile İngiltere'ye ve tüm dünyaya etki etmiş olan stüdyo çömlekçiliğinin üretim manifestosundan kaynak bulmaktadır. Endüstriyel olmayan ama salt zanaat ürünü olmaktan da çok uzakta olan seramik ürünler, formları ve üretim teknikleri ile geleneksel seramik üretim yöntemlerine göz kırpmakta ama biricik ve özgün olmaları, yaratıcısının kimliğini benzersiz şekilde taşıyabilmeleri ile de sanatsal bir niteliğe yakın durmaktadır. Çalışmada örneklenen sanatçılar ve çalışmalar,

seramik malzeme geleneklerinin coğrafya değişse de ne kadar güçlü bir kültürel etkiye sahip olduklarını da göstermektedir. Kültürel etkileşim, seramikte malzeme gelenekleri ve üretim teknikleri üzerinde etkili olduğu kadar sanatçıların üretim pratiği ve yaratıcı süreçlerinde de büyük etkiye sahiptir. Etkileşimin artışı, malzemeyi kullanarak üretim yapan sanatçıların ifade çeşitliliğini de aynı oranda artırmaktadır.

İncelenen örnekler üzerinde ayrıca dikkat çeken bir konu da 20. yüzyıl dinamikleri içinde sanatçıların teknik becerileri ile ürettikleri özgün seramiklerinin gerek izleyici gerekse de sanat camiası tarafından destek gören, ödüllendirilen ve koleksiyonlarda temsil edilmeye layık görülen eserler olmalarıdır. Bu anlayış, sanatçıları, teknik ve estetiğin birlikte var olmak zorunda olduğu üretimler yapma konusunda belli ki teşvik etmiştir. Atölyesine kapanan sanatçı, üzerine özgün sanatçı kimliğini kurduğu tekniği daha da geliştirebilmek, daha da ustalaşabilmek için uğraşmıştır.

20. yüzyıldan başlayarak günümüze dek süregeldiğini gözlemleyebildiğimiz bu malzeme geleneği ve teknik yoluyla kurulan sanatçı kimliği olgusu, 21. yüzyılın sanat pratiklerinde yavaşça özgünlüğünü kaybeden bir yaklaşıma dönüşmektedir. Bu dönüşümün varlığı şüphe götürmese de yeni yönelimlerin ne olacağı, hangi eğilimlerin benimseneceği henüz net olarak tespit edilememektedir. Bir sanatçının, seramik malzeme yoluyla bir ifade geliştirmesi için, malzemeyi teknik olarak kontrol edilebilmesi için, belirli bir malzeme bilgisine ve eğitime gereksinim duyacağı tartışmasızdır. 20. yüzyıla ait bir örnek olarak Picasso'nun seramiğe ilgi duyması ve teknik zorluklarını bir atölye çalışanı ile aşma çabaları bilinmektedir. Ancak belirli bir süre sonunda kaçınılmaz olarak istediği sonuç üzerinde kontrol sahibi olmasının önündeki tek engel teknik bilgi eksikliği olduğunu Picasso da fark etmiştir. Temel düzeyde bir seramik teknolojisi bilgisine sahip olmak, seramik malzeme ile çalışan bir sanatçı için gerekliliktir.

Seramik eğitimi verilen güzel sanatlar kurumlarında malzemeye dair teknik bilginin önemi bilinmekte ve buna göre müfredat hazırlanarak öğrencilere verilmektedir. Fakat 21. yüzyılda

değişen eğilimler ve ihtiyaçlar doğrultusunda, teknik bilgi ve uygulamadan vaz geçilmeksizin malzeme ile farklı bağlar kurulabileceği gerçeği ile hareket edilmeli, katı anlayışlar ve değişmez bilgiler konusunda esnek davranılmalı, yeni nesillerin kendi dillerini oluşturmalarına alan açılmalıdır. Bunun nasıl ve hangi yolla yapılacağı da sanat eğitimi veren kurumlar ve kişiler tarafından üzerine düşünülmesi ve tartışılması gereken bir konudur.

KAYNAKÇA

ARCASOY, A. ve BAŞKIRKAN H. (2020). Seramik Teknolojisi. *Literatür Yayıncılık*, İstanbul.

BAŞKIRKAN, Hasan (2010). Dumanlı Pişirim Teknikleri. *Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi*, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, (1997), 2. Cilt, 3/1657, *YEM Yayınları*, İstanbul.

DALY, Greg (2012), Lustre (Ceramics Handbooks). *University of Pennsylvania Press*, USA.

PERRYMAN, Jane (1995), Smoke-fired Pottery, A & C *Black British Library*, London / UK.

RUESCHER, Scott (2001), Intentional Serendipity, *Ceramics Monthly*, November, 48-51.

URL-1 ONISHI, Nana (2018), Japanese Ceramics in Contemporary Design, https://www.onishigallery.com/usr/documents/exhibitions/list_of_works_url/21/ceramics_asiaweek2018_onishigallery_e.pdf (Erişim Tarihi: 26.02.2022).

URL-2 HITOMI, Kitamura (2021), The Colors of Japan Resonating with the Soul, <https://web-japan.org/niponica/niponica30/en/feature/feature04.html> (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

URL-3 BARRELL, Olivia (2022), A Testimony to Time & Developing Practices, <https://www.artformes.com/ian-garrett/> (Erişim Tarihi: 28.09.2022).

URL-4 JTWALTHIER (2021), Ian Garrett – Artist Profile, <https://jtwceramics.com/2021/10/31/ian-garrett-artist-profile/> (Erişim Tarihi: 29.02.2022).